

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wielokulturowość - szansa czy zagrożenie dla jednostki i społeczeństwa - opinie studentów pedagogiki

Author: Sylwia Ryszawy

Citation style: Ryszawy Sylwia. (2016). Wielokulturowość - szansa czy zagrożenie dla jednostki i społeczeństwa - opinie studentów pedagogiki. W: J. Nikitorowicz, A. Młynarczuk-Sokołowska, U. Namiotko (red.), "Edukacja w warunkach wielokulturowości : konteksty społeczno-metodyczne" (S. 62-80). Gdańsk : Wydawnictwo Naukowe Katedra

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

3

WIELOKULTUROWOŚĆ – SZANSA CZY ZAGROŻENIE DLA JEDNOSTKI I SPOŁECZEŃSTWA – OPINIE STUDENTÓW PEDAGOGIKI

Sylvia Ryszawy
Uniwersytet Śląski w Katowicach

WPROWADZENIE

Termin wielokulturowości jest pojęciem coraz bardziej powszechnym ze względu na nasilające się procesy związane z przemieszczaniem ludności, migracjami oraz konfliktami społecznymi. W literaturze możemy odnaleźć wiele definicji określających jego szeroki zakres pojęciowy. „Wielokulturowość jest zespołem zjawisk, obejmującym jednostki, grupy kulturowe, procesy rozwoju i uniwersalizacji tożsamości tych grup, mechanizmy kształtowania więzi terytorialnej, rasowej, etnicznej, językowej i/lub religijnej. Wielokulturowość jest pojęciem odnoszącym się do istnienia w jakimś układzie analitycznym [...] wielości oraz różnorodności grup kulturowych, małych i dużych, prenarodowych, narodowych i ponadnarodowych, mniej

lub bardziej zintegrowanych”¹. Odnosi się więc ona przede wszystkim do grup kulturowych, które mają świadomość swej przynależności grupowej oraz cech swoistej kultury. Oparte są na świadomości więzi grupowej, która tworzy się poprzez odrębność cech kulturowych, takich jak język, miejsce zamieszkania, wspólna historia, obyczaje, tradycje czy system religijny.

Opisując zjawisko wielokulturowości, warto zwrócić uwagę na zagadnienie pluralizmu. Zdaniem Jerzego Nikitorowicza stanowi on podstawę budowania społeczeństwa wielokulturowego, w którym znaczenia nabiera edukacja regionalna oraz międzykulturowa². W ujęciu Jadwigi Kamińskiej świadomość pluralizmu kulturowego nie jest jednak wystarczająca, a do budowania społeczeństwa otwartego na różnice kulturowe, opartego na wzajemnym szacunku i poszanowaniu, konieczna jest wiedza kulturoznawcza. „Poznanie oraz rozumienie kultury innej niż nasza jest dziś właściwie koniecznością [...]. Jest to potrzeba kształcenia tolerancyjności, a także jedyny bodaj sposób ochrony przed bezradnością komunikacyjną ludzi”³.

---

¹ T. Paleczny, *Stosunki międzykulturowe: modele pluralizmu w społeczeństwach „ponowoczesnych”*, w: *Wzory wielokulturowości we współczesnym świecie*, red. K. Golemo, T. Paleczny, E. Wiącek, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2006, s. 13.

² J. Nikitorowicz, *Socjotechnika w edukacji regionalnej i międzykulturowej wobec celów i wartości młodzieży oraz idei zjednoczenia Europy*, w: *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie*, red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2000, s. 38.

³ J. Kamińska, *Swoi i obcy. Kulturowe dystanse i uprzedzenia w kontekście procesów globalizacyjnych*, w: *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*,

Rozpatrując szanse oraz zagrożenia, jakie mogą pojawić się przy narastającym zjawisku wielokulturowości, należy odnieść się celów edukacji wielokulturowej, ponieważ ich zrozumienie może przyczynić się do promowania idei wielokulturowości. Zdaniem Zbigniewa Kwiecińskiego nadrzędnymi celami edukacji wielokulturowej są:

- „Twórcze uwydatnianie kulturowego zróżnicowania (nie tylko w obrębie dominującej kultury).
- Osiąganie sprawiedliwości społecznej poprzez równe szanse oświatowe ze względu na płeć, rasę, wyznanie, pochodzenie etniczne, społeczne i ekologiczne.
- Propagowanie sensu uniwersalnych wartości, praw, dostępności do władzy politycznej oraz uzasadnianie prawa do materialnej i każdej innej pomyślności”⁴.

„Kulturowe zróżnicowanie” może obejmować swym zakresem szerokie spektrum cech i indywidualnych własności każdej kultury, takich jak język, wyznanie, zwyczaje, obyczaje, tradycje, system wartości. Cele „osiągania sprawiedliwości społecznej” oraz równości praw i dostępu do dóbr materialnych związane są z działalnością państwa w obszarach równego traktowania, integracji

---

red. A. Barska, M. Korzeniowski, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2007, s. 149.

⁴ Z. Kwieciński, *Pluralizm – pedagogiczną szansą czy brzemieniem?*, w: *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. T. Kukołowicz, M. Nowak, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1997, s. 17.

oraz zapobiegania wykluczeniu i dyskryminacji, między innymi ze względu na płeć, rasę, wyznanie czy pochodzenie. Odzwierciedlenie tych postulatów odnaleźć można w umowach międzynarodowych⁵ oraz dyrektywach Unii Europejskiej⁶. W Polsce na lata 2013–2016 został wprowadzony „Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania”⁷, w którym zawarte zostały postulaty równego traktowania na rynku pracy, w procesie edukacji, ochronie zdrowia, dostępie do dóbr i usług, przeciwdziałanie przemocy oraz prowadzenie polityki antydyskryminacyjnej grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów. Stanowi to ważny krok w budowaniu społeczeństwa opartego na wzajemnym szacunku i tolerancji.

Hanna Mamzer twierdzi, że postulat wielokulturowości oparty na wyrównywaniu praw i szans, a co za

---

⁵ Odniesienia dotyczące praw człowieka, zapobiegania dyskryminacji oraz prawa do równego traktowania znajdują się między innymi w dokumentach: *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284); *Protokół Nr 12 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 2000 roku*; *Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych*, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz.U. 2002 nr 22 poz. 209); *Europejska Karta Społeczna* (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67).

⁶ M.in. Dyrektywa Rady NR 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 roku w sprawie wdrożenia zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.

⁷ Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013–2016 opracowany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, Warszawa, 10 grudnia 2013.

tym idzie wyzbyciu się napięć i konfliktów ukazuje, jak spotkanie z „inną” kulturą powinno przebiegać. W rzeczywistości jednak przybiera ono często formę nieporozumień i sporów nieprzebiegających w postulowanej atmosferze⁸. Z punktu widzenia praktyki dotyczącej badań nad wielokulturowością można jednak w powyższych zachowaniach odnaleźć podstawę do namysłu, bowiem „dopiero pojawiające się kłopoty, trudności czy wręcz ostre konflikty, zmuszają do refleksji nad zagadnieniem i motywują do podjęcia prób zrozumienia mechanizmów je wywołujących”⁹.

Wśród korzyści, jakie mogą wynikać ze zjawiska wielokulturowości, wymienić można między innymi „zmniejszenie możliwości występowania napięć etnicznych oraz wzbogacenie kulturowe społeczeństwa jako całości”¹⁰. Dla określenia zagrożeń, jakie może nieść za sobą narastające zjawisko wielokulturowości, budzące wiele kontrowersji, konieczne staje się poznanie opinii przedstawicieli różnych środowisk. Autorzy badań nad wielokulturowością dostrzegają zagrożenia, które mogą wynikać z: „dezintegracji społeczeństwa gospodarzy”¹¹, „załamania się spójności społecznej wskutek braku poczucia wspólnej

---

⁸ H. Mamzer, *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2002, s. 33.

⁹ Tamże, s. 36.

¹⁰ S. Łodziński, *Wielokulturowość i prawa mniejszości. Zmieniające się wizje imigrantów w Europie*, w: *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*, dz. cyt., s. 101, 108.

¹¹ Tamże, s. 101.

przynależności”¹², strachu przed zamachami terrorystycznymi, konfliktami, zamieszkami¹³.

Wielokulturowość dotyczy każdej społeczności. Szczególnymi jej zagadnieniami stają się kwestie tolerancji i wyrównywania szans imigrantów. Jak podaje Sławomir Łódziński, mamy tutaj do czynienia z kwestią sporną, z jednej strony związaną z „prawami człowieka i wartościami demokratycznymi”¹⁴, a z drugiej z zagrożeniem dla „jedności narodowej i społecznej spójności”¹⁵.

3.1.

KOMUNIKAT Z BADAŃ WŁASNYCH

Teoretyczną podstawą podjętych badań jest koncepcja wielokulturowości w ujęciu Jerzego Nikitorowicza¹⁶, którego zdaniem „współczesna wielokulturowość jest wieloczynnikowa i wielozakresowa i można ją ujmować: terytorialnie, w kontekście zasiedziałości, procesualnie w kontekście ujawniających się odrębności, ożywiania

---

¹² Tamże, s. 109.

¹³ Tamże, s. 97.

¹⁴ Tamże, s. 96.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ J. Nikitorowicz, *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne 2009; tenże, *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 1995; tenże, *Wielopłaszczyznowa i ustawicznie kreująca się tożsamość w społeczeństwie wielokulturowym a edukacja międzykulturowa*, w: *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej*, t. 1, red. J. Nikitorowicz, M. Sobiecki, D. Misiejuk, Białystok: Trans Humana 2001.

ruchów etnicznych, narodowościowych, powstania nowych, niepodległych państw, w kontekście migracji i dokonujących się procesów demokratyzacji [...]”¹⁷. Zakładam, że środowisko akademickie uwzględniające problematykę edukacji międzykulturowej w kształceniu sprzyja refleksyjnemu podejściu studentów do kwestii wielokulturowości. Studenci dostrzegają zarówno szanse, jak i zagrożenia z niej wynikające.

Badania przeprowadzone zostały w kwietniu 2016 roku na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Uczestniczyło w nich 85 studentów studiujących na specjalnościach: opiekuńczo-wychowawcza, zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i terapia pedagogiczna, opiekuńczo-wychowawcza z terapią pedagogiczną, opiekuńczo-wychowawcza z asystentem rodziny, pedagogika społeczna z socjoterapią. Studenci ci objęci są kształceniem w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej. W badaniach dokonano celowego doboru próby¹⁸.

Celem badań było poznanie opinii studentów kierunku pedagogika na temat szans i zagrożeń, jakie ich zdaniem powoduje narastające zjawisko wielokulturowości. Materiał empiryczny stanowiący podstawę prowadzonych rozważań został uzyskany za pomocą metody sondażu diagnostycznego określanej przez Mieczysława Łobockiego jako metoda „badań, której podstawową

---

¹⁷ Tenże, *Wielopłaszczyznowa i ustawicznie kreująca się tożsamość...*, dz. cyt., s. 20.

¹⁸ M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2010, s. 171–172.

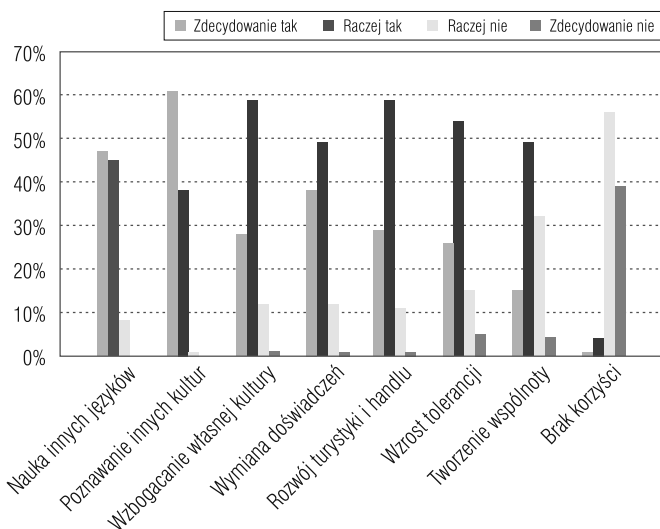

funkcją jest gromadzenie informacji o interesujących badacza problemach w wyniku relacji słownych osób badanych, nazywanych respondentami. Cechą konstruktywną metody sondażu jest wypytywanie czy sondowanie opinii¹⁹. W badaniach wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety. Zawarte w nim pytania dotyczyły zagadnienia wielokulturowości oraz postrzegania tego zjawiska przez studentów. Badani mieli za zadanie ocenić (na czterostopniowej skali: „zdecydowanie tak”, „raczej tak”, „raczej nie”, „zdecydowanie nie”), jakie szanse oraz zagrożenia dostrzegają w zjawisku wielokulturowości. Wśród szans zostały wymienione: „nauka języka”, „poznawanie innych kultur”, „wzbogacanie własnej kultury”, „wymiana doświadczeń”, „rozwój turystyki i handlu”, „wzrost tolerancji”, „tworzenie wspólnoty”, „brak korzyści”. Wskazanymi w kwestionariuszu zagrożeniami były: „zanik polskiej tradycji i kultury”, „konflikty społeczne”, „mniej miejsc pracy”, „terroryzm”, „przestępczość”, „problemy religijne”, „brak zrozumienia dla odmiennych kultur”, „podział społeczeństwa, konflikty wewnętrzne państwa”, „obciążenie dla budżetu państwa”, „brak zagrożeń”. W obu przypadkach studenci mieli możliwość wpisania „innych” szans oraz zagrożeń.

Zdaniem większości badanych wielokulturowość daje szansę na naukę innego języka. W tej kwestii 47% studentów odpowiedziało „zdecydowanie tak”, 45% „raczej tak”, 8% ankietowanych uważa, że zjawisko wielokulturowości „raczej nie” daje możliwości nauki obcego języka.

---

¹⁹ Tenże, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2009, s. 247.

RYCINA 3.1.
SZANSE, JAKIE STUDENCI DOSTRZEGAJĄ W ZJAWISKU
WIELOKULTUROWOŚCI

Źródło: wyniki badań własnych.

Prawie wszyscy badani (99%) deklarują, iż wielokulturowość sprzyja poznawaniu innych kultur (61% uważa „zdecydowanie tak”, 38% „raczej tak”). Tylko jeden z badanych (1%) uważa, że „raczej nie” daje ona takiej szansy.

Zjawisko wielokulturowości sprzyja wzbogacaniu własnej kultury. Opinię tę „zdecydowanie tak” podziela 28% ankietowanych, „raczej tak” 59%. Przeciwnych temu twierdzeniu jest 13%, z czego tylko 1% uważa, że zjawisko wielokulturowości „zdecydowanie nie” ma znaczenia dla wzbogacania własnej kultury. Taki sam odsetek studentów jest przeciwny twierdzeniu, iż wielokulturowość

jest szansą na „wymianę doświadczeń”. Zdecydowana większość badanych wyraża jednak przekonanie, iż „wymiana doświadczeń” jest niewątpliwie zaletą wielokulturowości (38% odpowiedziało w tej kwestii „zdecydowanie tak”, 49% „raczej tak”).

Rozwój turystyki i handlu w poglądach prawie jednej trzeciej badanych studentów (29%) również jest korzyścią, jaką „zdecydowanie” można dostrzec w zjawisku wielokulturowości. Pięćdziesiąt dziewięć procent badanych uważa, że jest ona „raczej” szansą, a 11% twierdzi, że takiej szansy nie daje. Jeden ze studentów (1%) sądzi, że „zdecydowanie nie” daje ona takiej możliwości.

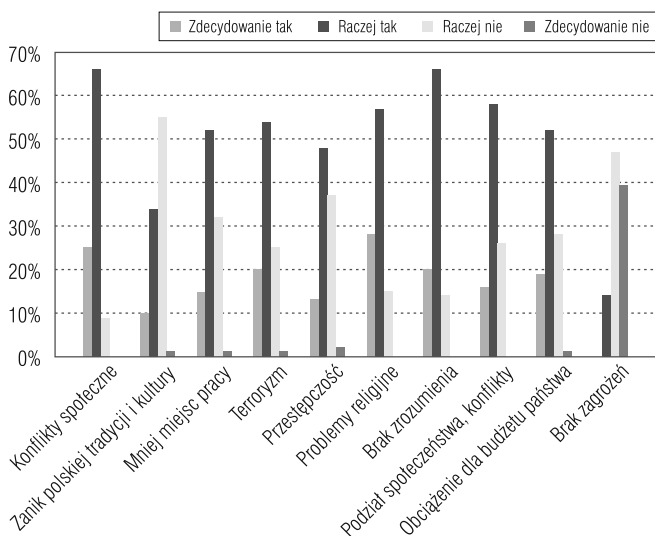
W opiniach badanych wielokulturowość jest szansą na wzrost tolerancji („zdecydowanie tak” twierdzi 26% osób). Ponad połowa studentów uważa, że „raczej” sprzyja ona wzrostowi tolerancji (54%). Zdaniem 15% „raczej nie” stanowi ona takiej szansy, a 5% odpowiedziało w tej kwestii „zdecydowanie nie”.

Warty podkreślenia jest fakt dostrzegania przez 64% badanych (49% „raczej tak”, 15% „zdecydowanie tak”) możliwości tworzenia wspólnoty, która może wynikać ze zjawiska wielokulturowości. Blisko jedna trzecia badanych (32%) twierdzi, że „raczej nie” daje ono takiej możliwości, a 4%, że „zdecydowanie nie”.

Badani studenci zaprzeczają braku korzyści wynikających ze zjawiska wielokulturowości (39% „zdecydowanie”, 56% „raczej”). Brak korzyści dostrzega 5% badanych (4% „raczej”, 1% „zdecydowanie”). Uzyskane wyniki świadczą o wysokim stopniu otwartości studentów na zjawisko wielokulturowości oraz dostrzeganiu w nim wielu zalet.

Żadna z osób nie wskazała na inne zalety oraz korzyści wynikające ze zjawiska wielokulturowości.

Przeprowadzone badania pozwoliły na określenie głównych zagrożeń, jakie dostrzegają badani w zjawisku wielokulturowości.

RYCINA 3.2.
ZAGROŻENIA, JAKIE STUDENCI DOSTRZEGAJĄ W ZJAWISKU
WIELOKULTUROWOŚCI

Źródło: wyniki badań własnych.

Zdaniem ponad połowy ankietowanych (55%) zjawisko wielokulturowości „raczej nie” wpływa na zanik polskiej tradycji i kultury. Jedna z osób (1%) odpowiedziała, że „zdecydowanie nie” ma ono znaczenia w tej kwestii. Trzydzieści cztery procent studentów twierdzi,

że zjawisko to „raczej” ma znaczenie dla zaniku polskiej tradycji i kultury, a 10% uważa, że „zdecydowanie” stanowi ono takie zagrożenie.

Większość ankietowanych (91%) uważa, że zjawisko wielokulturowości jest zagrożeniem ze względu na wynikające z niego konflikty społeczne. Stanowisko to „zdecydowanie” poparło 25%, a 66% „raczej tak” uważa. Niewielki odsetek stanowiący 9% odpowiedziało „raczej nie”.

Przeprowadzone badania pozwoliły określić, czy zdaniem studentów zjawisko wielokulturowości ma znaczenie dla zmniejszenia miejsc na rynku pracy. Zdaniem 15% „zdecydowanie” ma ono znaczenie w tej kwestii. W opinii 52% „raczej” może nieść takie ryzyko. Wypowiedzi 32% określone zostały jako „raczej nie” mające znaczenia dla zatrudnienia. Tylko jedna osoba (1%) odpowiedziała, że „zdecydowanie nie” ma takiego zagrożenia.

W większości badani studenci wyrażają przekonanie, że terroryzm może być zjawiskiem, jakiemu sprzyja wielokulturowość. „Zdecydowanie tak” uważa 20% badanych, „raczej tak” 54%. Przeciw twierdzeniu jest 26%, z czego 1% „zdecydowanie” mu zaprzecza.

Zdaniem 13% „zdecydowanie” zagrożeniem, jakie może przynieść wielokulturowość, jest wzrost przestępczości. „Raczej” uważa w ten sposób prawie połowa ankietowanych (48%). W opinii 37% „raczej nie” stanowi ono takie zagrożenie, a w opinii 2% „zdecydowanie nie”.

Śląsk Cieszyński to region o szczególnie dużym zróżnicowaniu religijnym, dlatego ważne wydaje się poznanie opinii jego mieszkańców na temat niebezpieczeństw zjawiska wielokulturowości w odniesieniu do kwestii religijnych.

Problemy religijne zdaniem 28% ankietowanych „zdecydowanie” są zagrożeniem, jakie mogą wynikać z wielokulturowości. Ponad połowa badanych (57%) uważa, że „raczej” stanowi ona zagrożenie. Zdaniem 15% „raczej nie” ma takiego niebezpieczeństwa. Żadna z osób nie odpowiedziała „zdecydowanie nie”.

W przekonaniu 86% badanych zjawisko wielokulturowości może przyczynić się do braku zrozumienia dla odmiennych kultur („zdecydowanie” uważa tak 20%, „raczej” 66% studentów). Zdaniem 14% „raczej nie” stanowi ono takiego zagrożenia. Żadna z osób nie odpowiedziała w tej kwestii zdecydowanie przecząco.

Zdaniem 16% ankietowanych wielokulturowość „zdecydowanie” może nieść ze sobą niebezpieczeństwo związane z podziałem społeczeństwa i konfliktami wewnętrznymi państwa. Ponad połowa badanych (58%) uważa, że „raczej nie” stanowi ona takiego zagrożenia, „raczej nie” twierdzi 26%.

Czy zjawisko wielokulturowości ma znaczenie dla budżetu państwa?²⁰ W opinii 19% „zdecydowanie” może wpływać na jego obciążenie, „raczej tak” twierdzi 52%. Zdaniem 28% „raczej nie” stanowi ona obciążenia, a zdaniem jednego respondenta (1%) „zdecydowanie nie”.

---

²⁰ O „kosztach wdrażania idei wielokulturowości do praktyki” pisał między innymi Andrzej Sadowski: A. Sadowski, *Od eksplozji do realnych zagrożeń idei i praktyki wielokulturowości. Potrzeba nowych koncepcji i badań*, w: *Spółeczeństwo wielokulturowe – nowe wyzwania i zagrożenia*, red. M. Biernacka, K. Krzysztofek, A. Sadowski, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2012, s. 16–20.

Poczynania badawcze pozwoliły na poznanie opinii studentów na temat zagrożeń, jakie mogą wynikać ze zjawiska wielokulturowości. Zdaniem większości ankietowanych takie zagrożenia mogą się pojawić (39% na pytanie o brak zagrożeń odpowiedziało „zdecydowanie nie”, 47% „raczej nie”). Na brak zagrożeń mogących wynikać ze zjawiska wielokulturowości wskazuje 14%. Żaden z respondentów nie określił innych zagrożeń, jakie mogą wynikać z omawianego zjawiska.

PODSUMOWANIE

Celem podjętych badań było poznanie opinii studentów kierunku pedagogika na temat szans i zagrożeń, jakie ich zdaniem generuje narastające zjawisko wielokulturowości.

Badana grupa w większym stopniu dostrzega szanse wielokulturowego społeczeństwa aniżeli wynikające z niego zagrożenia (14% badanej grupy nie dostrzega żadnych zagrożeń, brak korzyści dostrzega 5%). Na pozytywne opinie badanej grupy mogą wpływać realizowane na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji zajęcia z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej, na których studenci uczą się dostrzegać różnice kulturowe, kształtować postawy otwartości na różnorodność i „odmienność” oraz poszanowania godności drugiego człowieka bez względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne czy orientację seksualną.

Warto w tym miejscu przywołać wyniki badań przeprowadzonych przez Alinę Szczurek-Borutę świadczące o tym, że „wiele symptomów zrozumienia i życzliwości

wobec Innych i wielokulturowości pojawia się u przyszłych nauczycieli żyjących w strefach zróżnicowanych pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego, pogranicza i centrum. Wszystko to pozwala – jak pisze A. Szczurek-Boruta – na optymistyczne spojrzenie i wiarę, że przyszli nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego z powodzeniem będą prowadzić działania na rzecz rozwoju i integracji współczesnych społeczności noszących znamiona wielokulturowych, przyczyniając się do budowy społeczeństwa demokratycznego”²¹.

Wśród szans, jakie zdecydowanie studenci dostrzegają w zjawisku wielokulturowości, najczęściej wskazywano na poznawanie innych kultur (61% uważa „zdecydowanie tak”, 38% raczej tak”) oraz naukę innego języka (47% „zdecydowanie tak”, 45% „raczej tak”). Duża liczba studentów (36%) uważa, iż wielokulturowość nie sprzyja tworzeniu wspólnoty. Należy również zwrócić uwagę, iż zdaniem 20% badanych zjawisko wielokulturowości nie jest szansą, z której może wynikać wzrost tolerancji. W dobie narastających przemian oraz procesów migracyjnych warto zastanowić się na przyczynami takich opinii oraz podjęciem możliwych działań prowadzących do poznania i zrozumienia „innych”, które stanowią podstawę dialogu oraz kształtowania szacunku i tolerancji.

Zagrożeniami, jakie „zdecydowanie” mogą wynikać z narastającego zjawiska wielokulturowości, zdaniem

---

²¹ A. Szczurek-Boruta, *O przygotowaniu nauczycieli do pracy w warunkach wielokulturowości – konteksty, opinie studentów, propozycje*, Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego – Wydawnictwo Adam Marszałek 2014, s. 215–216.

studentów są konflikty społeczne (25% „zdecydowanie tak”, 66% „raczej tak”). Na drugim miejscu znajdują się problemy religijne (28% „zdecydowanie tak”, 57% „raczej tak”). Wśród głównych niebezpieczeństw badani wskazali również brak zrozumienia dla odmiennych kultur (20% „zdecydowanie tak”, 66% „raczej tak”). Studenci najmniej obawiają się zaniku polskiej tradycji i kultury (56% odpowiedziało przecząco), przestępczości (39% twierdzi, że wielokulturowość nie wpływa na jej zwiększenie), zmniejszenia miejsc pracy (33% uważa przecząco) oraz obciążenia dla budżetu państwa (29% twierdzi, że nie wpływa ono niekorzystnie na finanse państwa).

Badana grupa dostrzega zarówno możliwe korzyści, jak i zagrożenia wynikające z wielokulturowości. Poznanie opinii młodzieży studiującej jest niezwykle ważne z punktu widzenia nie tylko teorii, ale przede wszystkim praktyki edukacji międzykulturowej. Pochylenie się nad zagadnieniem wielokulturowości stwarza okazję do kreowania własnej egzystencji, życia w środowisku zróżnicowanym, a przez to budowania społeczeństwa nastawionego na zrozumienie i poszanowanie godności drugiego człowieka. Staje się to koniecznym zadaniem z powodu zachodzących przemian społecznych, bowiem „wielokulturowość, podobnie jak procesy globalizacji i metropolizacji, jest zjawiskiem globalnym, którego rozwoju nie można już powstrzymać. Można się jednak do niego dobrze przygotować”²².

---

²² A. Śliz, M. S. Szczepański, *Pożądane, dozwolone czy zakazane? Refleksje o granicach wielokulturowości*, w: *Spółeczeństwo wielokulturowe – nowe wyzwania i zagrożenia*, dz. cyt., s. 56.

BIBLIOGRAFIA

- Dyrektywa Rady NR 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 roku w sprawie wdrożenia zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.*
- Europejska Karta Społeczna* (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67).
- Kamińska J., *Swoi i obcy. Kulturowe dystanse i uprzedzenia w kontekście procesów globalizacyjnych*, w: *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*, red. A. Barska, M. Korzeniowski, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2007.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.* (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284).
- Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych*, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz.U. 2002 nr 22 poz. 209).
- Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013–2016 opracowany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania*, Warszawa, 10 grudnia 2013.
- Kwieciński Z., *Pluralizm – pedagogiczną szansą czy brzemieniem?*, w: *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. T. Kukołowicz, M. Nowak, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1997.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2009.
- Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2010.
- Łodziński S., *Wielokulturowość i prawa mniejszości. Zmieniające się wizje imigrantów w Europie*, w: *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*, red. A. Barska, M. Korzeniowski, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2007.
- Mamzer H., *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2002.

- Nikitorowicz J., *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne 2009.
- Nikitorowicz J., *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 1995.
- Nikitorowicz J., *Socjotechnika w edukacji regionalnej i międzykulturowej wobec celów i wartości młodzieży oraz idei zjednoczenia Europy*, w: *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie*, red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2000.
- Nikitorowicz J., *Wielopłaszczyznowa i ustawicznie kreująca się tożsamość w społeczeństwie wielokulturowym a edukacja międzykulturowa*, w: *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej*, red. J. Nikitorowicz, M. Sobecki, D. Misiejuk, Białystok: Trans Humana 2001, t. 1.
- Palczny T., *Stosunki międzykulturowe: modele pluralizmu w społeczeństwach „ponowoczesnych”*, w: *Wzory wielokulturowości we współczesnym świecie*, red. K. Golemo, T. Palczny, E. Wiącek, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2006.
- Protokół Nr 12 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 2000 roku.
- Sadowski A., *Od eksplozji do realnych zagrożeń idei i praktyki wielokulturowości. Potrzeba nowych koncepcji i badań*, w: *Spółczesność wielokulturowa – nowe wyzwania i zagrożenia*, red. M. Biernacka, K. Krzysztofek, A. Sadowski, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2012.
- Szczurek-Boruta A., *O przygotowaniu nauczycieli do pracy w warunkach wielokulturowości – konteksty, opinie studentów, propozycje*, Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego – Wydawnictwo Adam Marszałek 2014.

Śliz A., Szczepański M. S., *Pożądane, dozwolone czy zakazane? Refleksje o granicach wielokulturowości*, w: *Spółeczeństwo wielokulturowe – nowe wyzwania i zagrożenia*, red. M. Biernacka, K. Krzysztofek, A. Sadowski, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2012.

SUMMARY

Contemporary social sphere is a space where cultural meetings take place. The presence of „the other” has become an obvious fact. Taking this into account, it is necessary to pose a question, if in the times of modernity and globalization, multiculturalism becomes rather a chance for an individual and the society or possibly causes more danger? What advantages of multiculturalism are noticed by young people and what makes them afraid of it? The theoretical assumption of the undertaken examinations is based on the concept of multiculturalism that was created by Jerzy Nikitorowicz. The empirical data that was fundamental for the dissertation was collected through a diagnostic survey involving a questionnaire. The result of the examination clearly shows, that the group of respondents sees more chances of building multicultural society than of occurring dangerous situations generated by it.